

Prof. Ataman Demir
MSÜ Mimarlık Fakültesi
Ocak 2000

“Kendi çizgileri ile Hocam Prof. Mehmet Ali Handan”

Prof. Mehmet Ali Handan

Mehmet Ali Hoca'yı ilk kez 1957-1958 öğretim yılında, Güzel Sanatlar Akademisi Y. Mimarlık Bölümü 1. sınıf öğrencisi iken görmüştüm. Senenin ikinci yarısı başlarında, ilkbahara doğru, 1. devre, 1. sene önce Yapı dersine gelmişti. Sene başından beri bize o dersi veren Utarit Hoca (Utarit İzgi), o yıl açılacak Brüksel Fuarı'ndaki Türk Pavyonu'nun inşaatı ile meşguliyeti nedeniyle sık sık Belçika'ya gittiğinden, derste ve uygulamalarda aksamalar oluyordu. Asıl görevi Şehircilik dersi ve Proje Atölyesi hocalığı olan Mehmet Ali Hoca, daha önceki yıllarda önce Yapı muallimliği yaptığı için eğitimin aksamaması amacıyla, o yıl için geçici olarak, bu dersin tamamlanmasıyla görevlendirilmişti.

Orta yaşlarda, kırılmış saçları, koyu renk, çizgili kruaze takım elbisesi, mendil cebinde beyaz mendili ile esprili, öğrenci ile sıcak bir ilişki kuran, hoşgörülü bir hoca olarak tanıdım onu. Ben, onun atölyesinde proje yapmamıştım. O nedenle, kendisini sadece Şehircilik derslerinde görmüş, daha yakından tanımamıştım. 1963 Şubat dönemi Diploma Projesi jürisinde, Sedat Hakkı Eldem, Seyfi Arkan, Asım Mutlu, Utarit İzgi, Ahsen Yapanar, Feridun Akozan, Muhlis Türkmen, Orhan Günsoy ile Mehmet Ali Hoca vardı. Projemle ilgili en babacan eleştirileri Utarit Hoca ile birlikte, Mehmet Ali Hoca yapmıştı. Yıllar sonra, o projeye en yüksek numaranın verilmesi yönünde yapılan tartışmaları bana anlatmıştı.

1963 yılı Mayıs ayı sonunda atandığım Bina Bilgisi ve Proje Atölyesi Asistanlığı'nın ilk yıllarında, Ahsen Hoca'dan sonra Mehmet Ali Hoca, Bölüm Başkanımız oldu. 9.3.1965 tarihinde atandığı bu görevi, istifa ederek ayrıldığı 18.12.1968 tarihine kadar sürdürmüştü. Bu tarihler arasında kendisini biraz daha yakından tanıma fırsatını bulmuştum. Özellikle, asistan arkadaşlarım; Yılmaz Morçöl ve Murat Eriç'ten oluşan üç kişilik ekip halinde yıllarca sürdürdüğümüz Mimarlık Bölümü Giriş Sınavları'nın, o yoğun çalışma temposu içinde geçen günlerinde, gösterdiği yakınlık ve övgü dolu sözleri ile bizleri gayretlendirirdi. İnce bir zekânın ürünü olan, espi ve bazen hiciv yüklü fıkra ve hikâyelerini, kendi ağzından ilk defa o zaman dinledim.

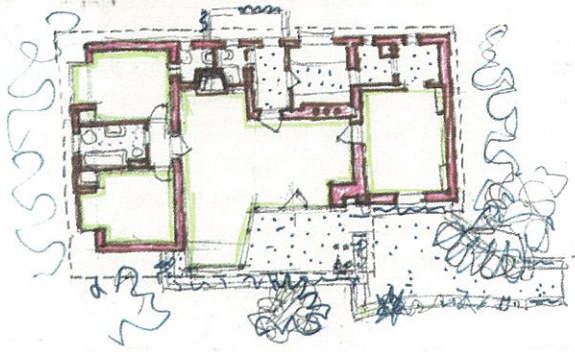
Akademi'deki eğitim kadrosu hiyerarşisi içinde Mehmet Ali Hoca, bizim neslin hocalarının hocası idi. Aramızda üç-dört nesillik bir fark vardı. O nedenle kendisini dinlemek, sohbetlerinde bulunmak, her zaman özlemler beklediğimiz anlar olmuştur. Akademi Doçenti ünvanına lâyık görüldüğüm 1974 Sonbaharından sonra, Mehmet Ali Hoca'yı Profesörler Kurulu toplantıları nedeniyle daha sık görme fırsatını buldum. O tarihlerde, Bölüm'deki eğitim-öğretimin gidişatına ve yönetimine ışık tutacak meseleler, bu kurulda uzun uzun görüşülür ve karara bağlanırdı. Profesörler, doçentler, asistan ve öğrenci temsilcilerinin katılımından oluşan bir organ olan bu Kurul'da bölümle ilgili hemen hemen her konu hararetle bir şekilde tartışılırdı. Biz gençler çok az söz alır, daha çok hocalarımızı dinler, düşüncelerinden istifade eder, çok şey öğrenirdik.

Kardeşinin zamansız vefatı onu çok üzmüştü.

-O daha çok gençti, derken, gözleri yaşarırdı. Bu keder, Mehmet Ali Hoca'yı uzun süre çok derinden etkiledi. Eski neşesinden eser kalmamıştı. Onu artık eskisi kadar sık göremiyorduk.

Şekil: 1

kendi bir ilavesi

Şekil: 1

Hoca'nın kendi evine ait
plân ve görünüş
Erenköy, 1922

Tashihlerden sonra hemen okulu terkeder, kimseyle konuşmak istemezdi. O neşe dolu sohbetlerine, fıkralarına ve kendine has kahkahalarına hasret kalmıştık. Bir karşılaşmamızda kendisine: -Hocam sizi böyle kederli görmeye alışık değiliz, artık üzülmeyin, dediğimde, -Ataman, benden bir süre haber alamazsanız, beni arayın, diyerek, hüznünü ve yalnızlığını ifade etmişti.

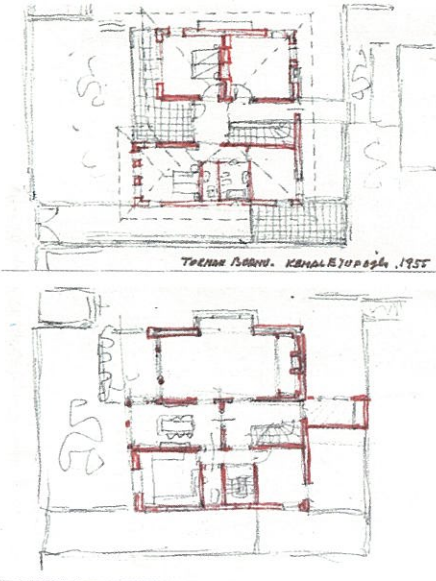
Sonraları düzeldi ve eski neşesine kavuştu. Mehmet Ali Hoca ile yakınlığım sonraki yıllarda giderek arttı. Sık sık odamıza uğrar, bizlerle sohbet ederdi. Bir keresinde beni Liman Lokantası'na öğle yemeğine davet etti. Konu, evlenmek istemesi idi. Uzun uzun konuştuk. O sohbetten kısa bir süre sonra da eşi Birten Hanımefendi ile hayatını birleştirdi. Bu evliliğin kendisini çok mutlu ettiğini sık sık tekrar etmişti.

Emekli olduğu 10.1.1984 tarihinden sonra, daha sık aralıklarla odamıza gelmeye başladı. Proje tashihlerine başlamadan veya bitirdikten sonra bize uğrar, çeşitli konulardaki düşüncelerini, her zaman zevkle dinlediğimiz esprileri ile yoğurarak anlatırdı. Mimarlık mesleği ve Akademi'deki eğitim, konuların ağırlığını oluştururdu. Zannedirim, o da bizimle beraber olmaktan keyif alırdı. Gene böyle bir sabah sohbeti sırasında:

-Hocam o kadar bina yapmışsınız. Bana bunları, yerlerini, inşa tarihlerini ve sahiplerinin isimlerini gösteren bir liste halinde verseniz de, ben de gidip o yapıların bugünkü durumlarını fotoğraflarla tespit etsem, böylece sizden canlı bir kaynak olarak yararlansak, dedim.

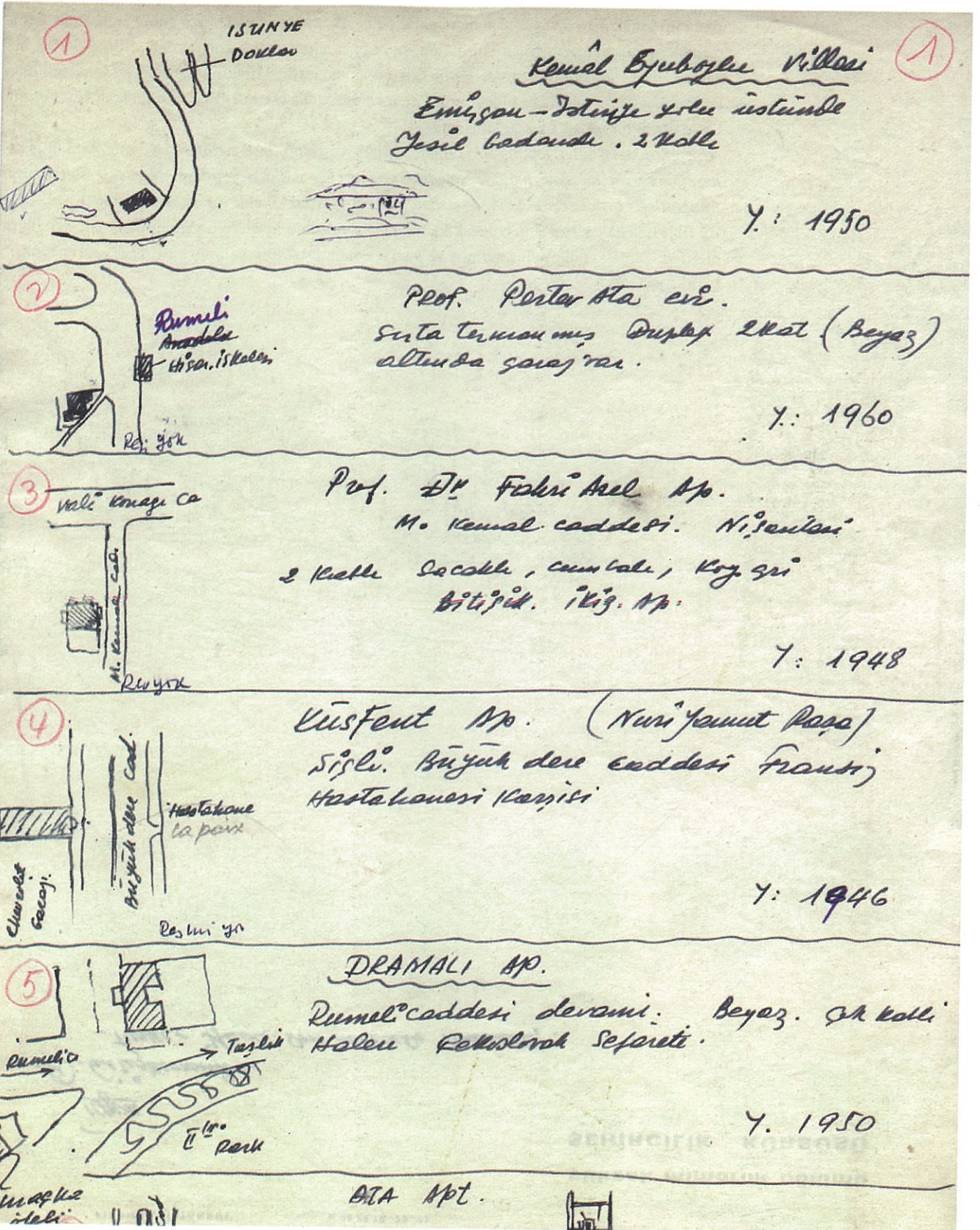
Bu fikir ona da cazip gelmiş olacak ki, kısa bir süre sonra inşa ettiği yapılar hakkında istediğim bilgileri içeren kendi eliyle yazılmış ve vaziyet plânı krokileri çizilmiş bir listeyi getirip bana verdi (Şekil. 3-4-5).

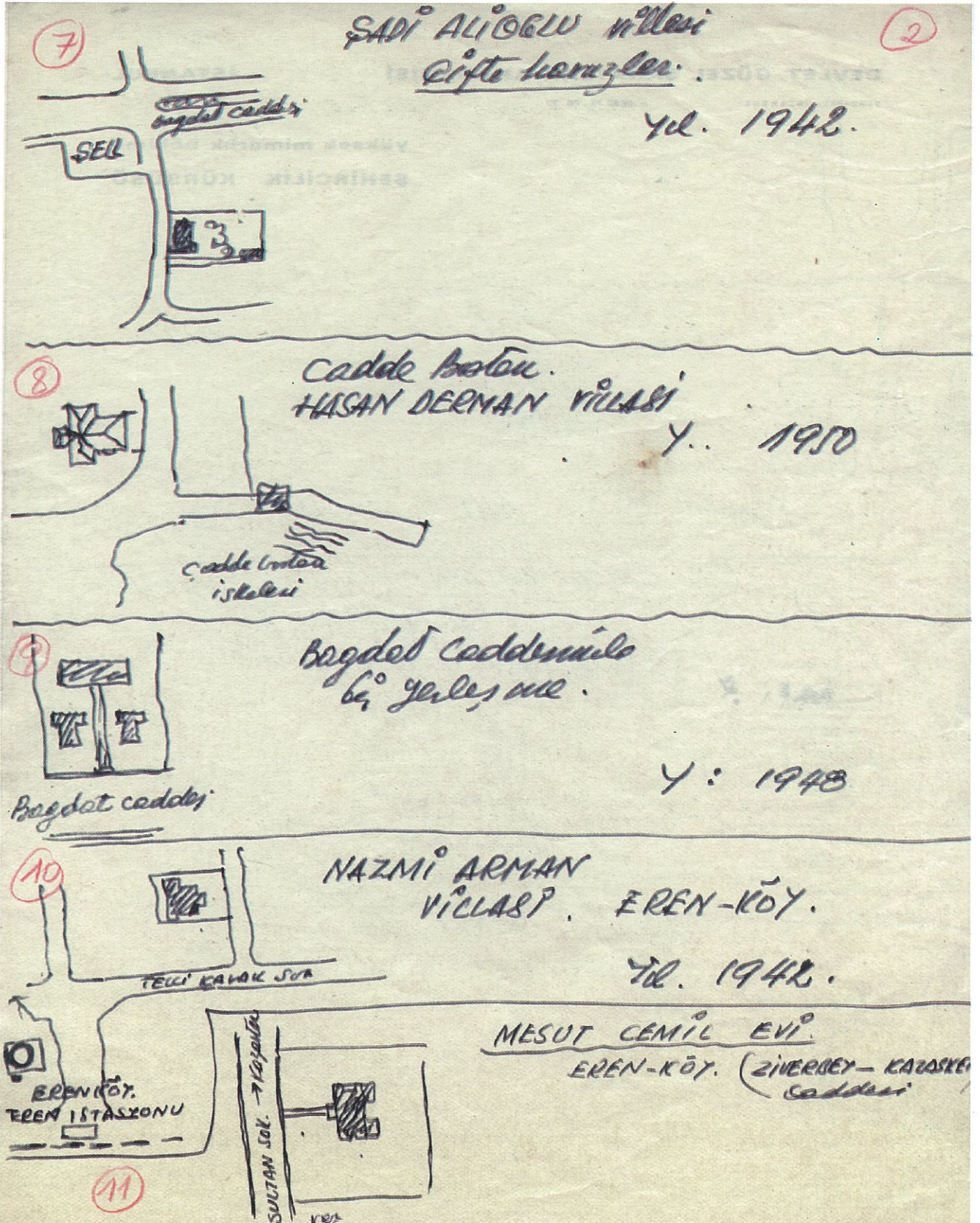
Şekil: 2
Eyüboğlu Evi,
plân ve görüşler
Tokmakburnu, İstinye 1950

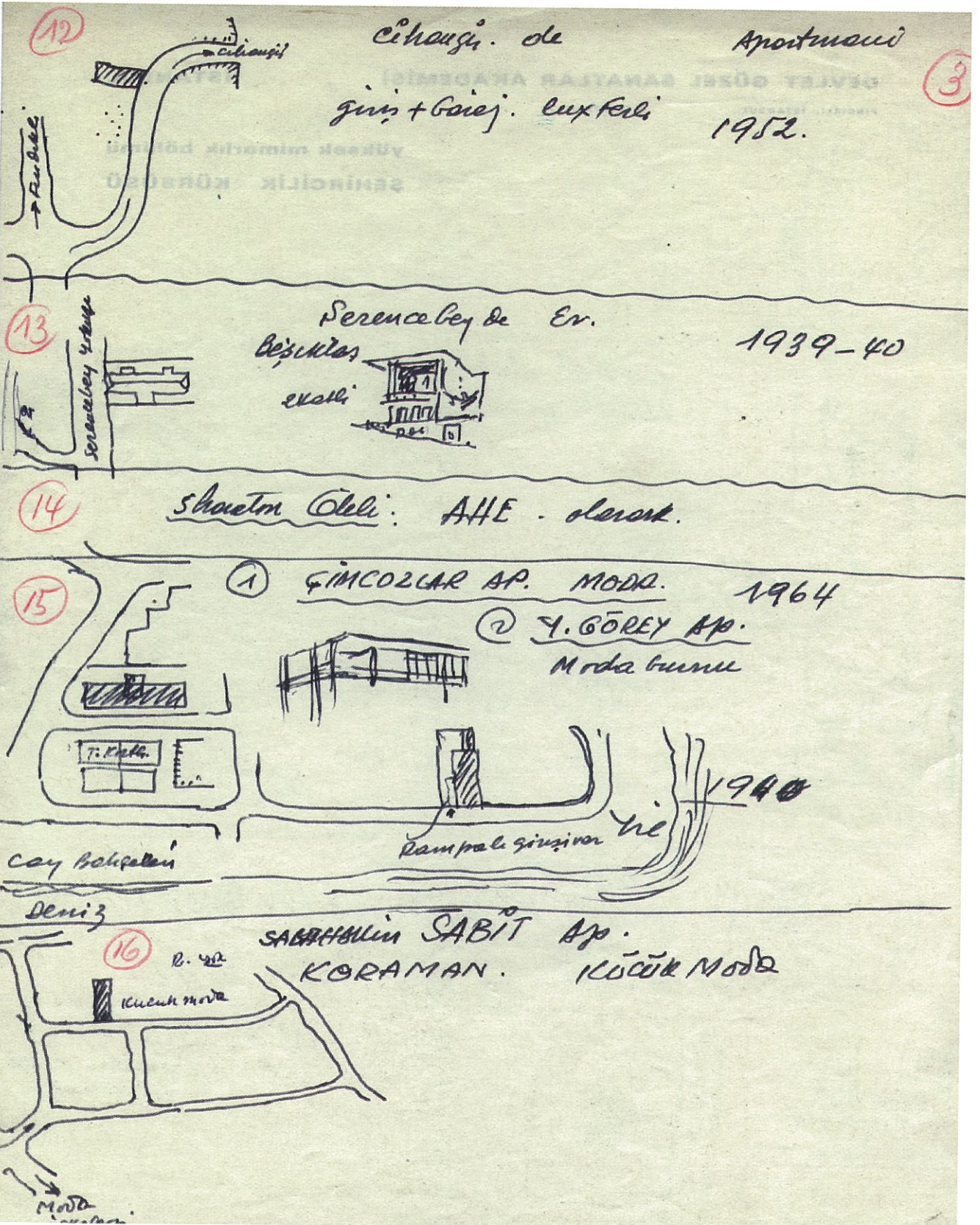
Şekil: 2

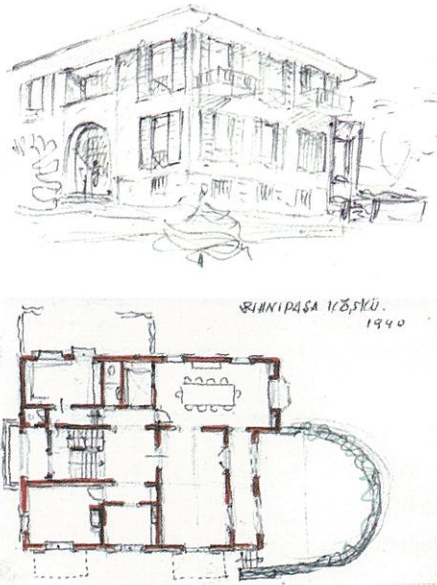

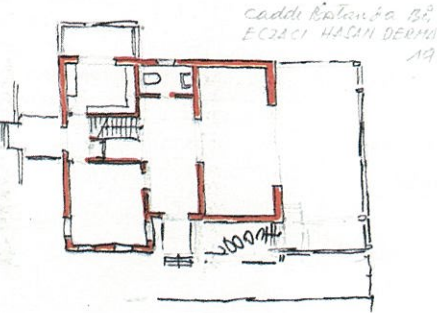

Şekil: 4

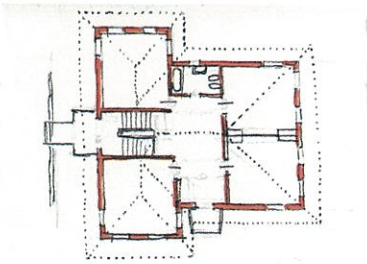

ZİHNİ PAŞA KÖŞKÜ.
1940

Cadde İptidua B2
ECZACI HASAN DERMAN
1950

Şekil: 6

Şekil: 7

Şekil: 3-4-5

Hoca'nın kendi çizgileriyle yaptığı binaların yerleri, tarihleri ve sahiplerini gösteren krokiler

Şekil: 6

Zihni Paşa Köşkü, 1940

Şekil: 7

Eczacı Hasan Derman Evi,
Caddebostan, 1950

-Hocam, bunların plânları ve görünüşlerini de elde etmem lâzım. Ben onları Arkitekt Mecmuaları'ndan arar bulurum, bulamadıklarımı size sorarım, dedim.

Bu sözlerim onu daha da teşvik etmiş olacak ki bir süre sonra, Akademi'deki muhtelif toplantı ve sergi açılış davetiyelerinin arka yüzlerine çizilip renklendirilmiş ve küçük izah notları eklenmiş, bir gurup kroki getirip;

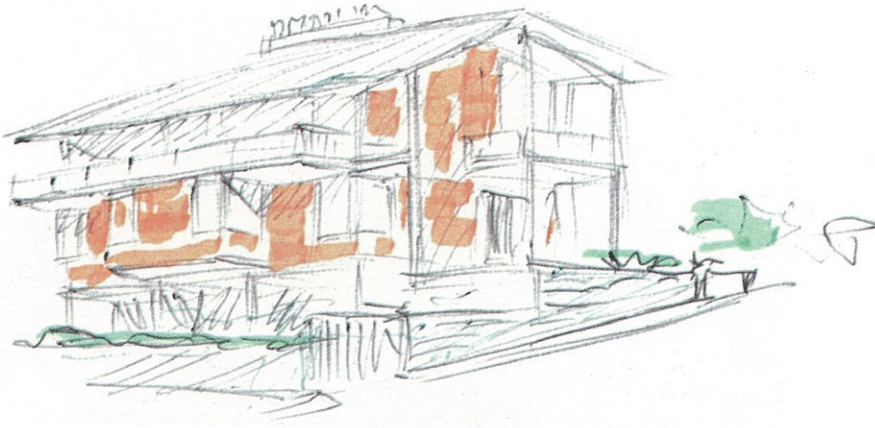
-İşte istediğin çizimler, dedi.

Bunlar, inşa etmiş olduğu bazı yapıların plân krokileri ile perspektifleri ve yaşadığı çevreye ait tasvirlerdi.

Hepsinin üzerinde tek tek açıklamalar yaptı, kısa hikâyelerini anlattı.

Ben de onları tasnif ettim ve ileride Mehmet Ali Hoca'yla yapacağımız bir çalışmaya zemin olmak üzere arşivledim.

Ama, bu çalışmayı onun sağlığında gerçekleştirmek kısmet olmadı.

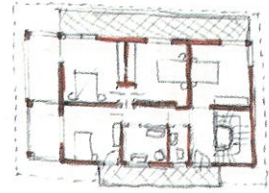
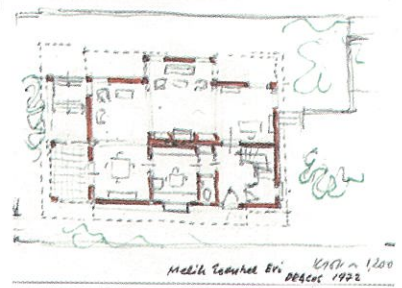

Şekil: 8

Bu yazıyı hazırlarken yaptığım araştırmada, inşa ettiği yapıların sadece bu krokilerdekilerden ibaret olmadığını, Mehmet Ali Hoca'nın daha birçok yapı ve proje ile meşgul olduğunu gösteren belgelere ulaştım.

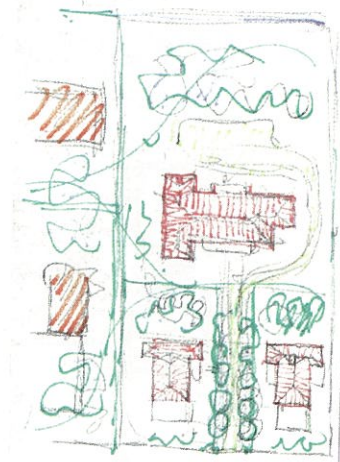
1 Ekim 1990 Pazartesi sabahı, Üniversite'nin açılış merasimine girmeden önce Mehmet Ali Hoca'nın, Marmaris'te vefat ettiği haberi geldi. Hepimizi derin bir hüznün kapladı. Kimsenin yüzü gülmüyordu. O yılki açılış merasiminde aklımız, Mehmet Ali Hoca'daydı. Cenazesini, Sahrayı Cedid Kabristanı'nda toprağa verdik. Sonraki birkaç yıl, ölüm yıldönümünde eşi Birten Hanımefendi ve okuldan sevdikleri ile beraber mezarını ziyaret edip kendisini andık.

Vefatının ertesini yılı, Arradamento/Dekorasyon dergisinin, 1991/2 tarihli, 23. sayısında yayınlanan Bir "İstanbul Beyefendisi": Mehmet Ali Handan (1915-1990) başlıklı anma yazısı içinde, yukarıda hikâyesini anlattığım o çizimlerin bir, iki tanesinin yer aldığını gördüm. Sevgili Hocam'ın sağlığında yapmayı tasarladığım ancak, vefatı nedeniyle gerçekleşemeyen o çalışmanın en değerli malzemesini oluşturan eskizlerin tümünü, tasarım+kuram dergisinin bu sayısında yayınlama fırsatını buluyorum.

Şekil: 8
Melih Esenbel Evi,
Dragos, 1972

Şekil: 9
Çifte Evler Apartmanı,
Suadiye, 1948

Şekil: 9

SUADIYE ÇİFTE EVLER AP. 1948

yukarıda teori kısmında değinildiği gibi, “zaman ve mekân bakımından uyumlu” oldukları söylenebilir. Herhangi bir gün pazar alışverişini gerçekleştiremeyenlerin, bir başka gün yakındaki bir başka pazardan alışveriş etmeleri böylece kolaylaşmakta; alıcılar gibi satıcılar da kendilerine uygun gelen konumlardaki pazarlar arasında dolaşabilmektedirler. Gerçekten de, bir pazarın etki alanı bitmeden hemen çok yakında aynı gün ya da başka bir gün alışveriş edilecek başka bir pazar hemen bulunabilmektedir. Hatta bunlardan bazıları birbirlerinden (değişik günlerde kurularak) ancak 250-300 m mesafeyle ayrılmış olabilmektedir. Bu bakımdan da, gerek pazarlar gerekse pazarcılar ve alıcılar açısından yatay bağlantılarla bir ‘tamamlayıcılık’ durumu ortaya çıkmaktadır.

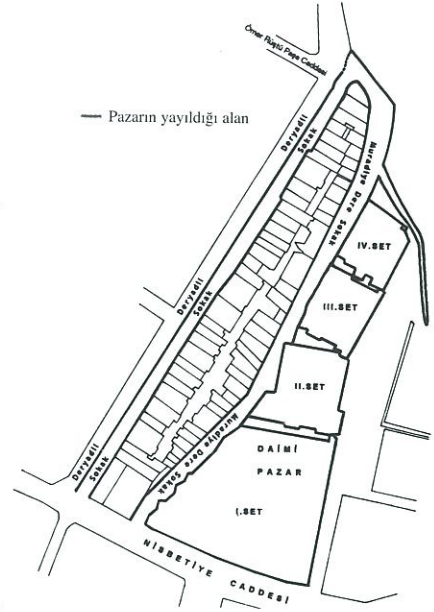
1997’de 8.566.823 (toplam il nüfusu 9.198.809) olan büyükşehir nüfusuyla İstanbul, her yöne yayılmış büyük bir şehirdir. Türkiye’nin kişi başına en yüksek geliriyle satın alma gücünün de görece yüksek olduğu şehir, ticaret faaliyetlerinin en yüksek yoğunlukta gerçekleştiği yerdir. Yukarıda yerleşik ticaret faaliyetlerine hem alternatif hem de tamamlayıcı olduğu belirtilen haftalık pazarlar da, yaygın bir şekilde hem büyükşehirde hem de ilin geri kalan kesimlerindeki kırsal ya da şehrsel (Silivri ve Çatalca gibi şehrsel alanları da olan, fakat İstanbul metropoliten alanı dışında kalan ilçelerde ve Kartal, Pendik, Ümraniye, Beykoz ve Sarıyer vb. gibi bir kısmı metropoliten alan içinde kalan ilçelerin kırsal alanlarında) yerleşmelerde yer almaktadır. İstanbul’un metropoliten alanı içinde kalan ve toplam sayıları 330 dolayında olan pazarların, 226’sı şehrin Trakya kesiminde, 101’i Anadolu yakasında ve üçü de Adalar’da kurulmaktadır. İstanbul ili içinde metropoliten alan

dışında yer alan pazarlar ise bu yazımın kapsamı dışında kalmaktadır. Yazımın konusunu oluşturan metropoliten alan ya da “büyükşehir” içinde yer alan semt pazarlarına konumlarına göre iki şekilde bakılabilir:

- (a) merkezî şehirde
- (b) bunların kenarında, yani periferide kurulanlar.

Aslında kenar-merkez arasındaki ayrımı yapmak ve buralarda yer alan pazarların nüfusla bağlantılarını kurmak oldukça zordur. Pazarların sahip olduğu özel niteliğin, ilişki içinde bulunduğu alanların değerlendirilmesini güçleştirdiği bilinmektedir. Gerçekten de, çok çeşitli bir hareketlilik sunan pazarlar, “yerel”in ötesinde, hemen hemen her zaman yakın sayılabilecek bir bölgeyle de sıkı sıkıya bağlantılı bulunmaktadır: Alıcı kitlesini besleyen tek bir alan olmadığı gibi, bazı ürünlerin toplandığı tek bir alan da yoktur. Bu alanların sayısı her zaman birden çoktur. Ancak genel bir değerlendirmeye gidildiğinde, merkezî kesimin dışında kalan semtlerde yer alan pazarlarda nüfus, örneğin Ümraniye’de olduğu gibi, oldukça büyük miktarda olsa bile, daha çok semt sakinleri alışveriş ederken, yani bu pazarlar “yerel” önem taşıırken, merkezdeki semt pazarlarının alıcı kitlesinin yalnızca o semtten doğmadığı ve etkilerinin şehrin sınırlarının ötesine uzanabilmesi nedeniyle “bölgesel” bir önem taşıdıkları söylenebilir.

Merkezde ve kenarda yer alan pazarlar birbirinden hem sunulan mallar, hem alıcı-ziyaretçi kitleleri hem de satıcılar açısından önemli farklılıklar gösterirler. Birincisi büyüklük bakımından farklılıktır.

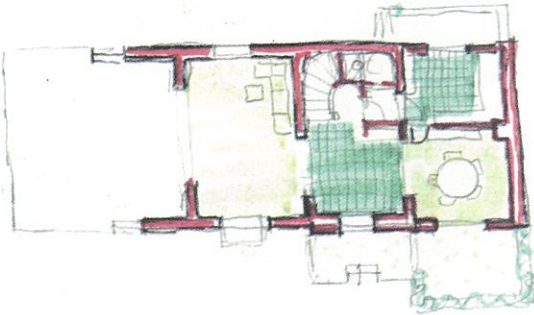

Şekil 2:

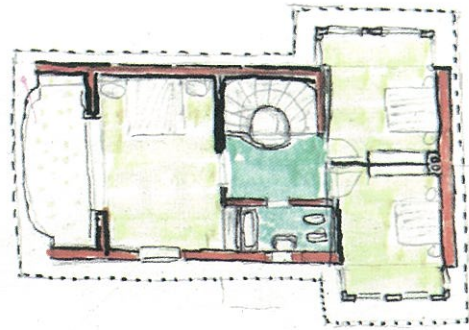
Beşiktaş Pazarı: Beşiktaş Pazarı'nın genel arazi kullanımının gösterildiği bu şema, aynı zamanda, pazarın kapladığı alan bakımından yarattığı sorunlara da işaret etmektedir. Pazarın çeşitli kullanıcılarıyla iki taraflı işgal edilen Muradiye Dere Sokak, pazar nedeniyle tümüyle kapanırken, pazar Deryadil Sokağı'nın yalnızca sağ tarafını işgal ettiği halde, alıcı ve satıcı yoğunluğu nedeniyle, bu sokakta da trafikte büyük sorunlar yaşanmaktadır. Pazarın kullanım açısından durumu şu şekildedir: Pazarın 1. ve 2. setlerdeki bazı kısımları süreklilik kazandığı için, demir direkler üstünde eternitle kaplı durumdadırlar ve buralarda aşevi, çay evi, köfteci, bay ve bayan WC, Pazarcıları Koruma Derneği'nin odası, zabita memurları bulunmaktadır. Ayrıca, 1. sette meyve ve sebze satılırken, 2. sette diğer gıda maddelerinin (peynir, zeytin, kuruyemiş, baharat vb. gibi) satışı yapılmaktadır. 3. ve 4. setler ise, pazarın diğer tüm yerleri gibi, bez örtülerle kaplıdır ve 3. sette parfüm, yorgan, perde, tuhafiyer, 4. sette ise, züccaciye, elektrikli aletler ve çanta gibi ürünler satılmaktadır. Sağa eğimli olarak görünen yokuşta ise bijuteri, kozmetik ve plastik malzemeler pazarlanmaktadır. Gerek Deryadil gerekse Muradiye Dere sokaklarında ise, konfeksiyon daha ağırlıklı olmakla birlikte, iş giyim ve sportif giyim de satılmaktadır.

9.3x4.3 €

1:200

1:200

Şekil: 10
Çifte Euler Apartmanı,
Suadiye, 1948

Gene o günlerde getirip verdiği diğer bir seri çizimde ise, Akademi'deki çalışma arkadaşlarının, desen halindeki portreleri bulunmaktadır. Bu desenleri de, tasarım+kuram'ın ilerideki sayılarında yayınlamayı arzu ediyorum.

Aramızdaki büyük yaş farkına rağmen, bizlere her zaman sıcak davranmış, mimarlık ve hoşgörü konusunda kendisinden çok şey öğrendiğimiz sevgili Hocam Prof. Mehmet Ali Handan'ı, bu vesile ile bir kez daha rahmet ve derin bir saygı ile anıyorum. Ruhu şad olsun.

Notlar:

Bu yazıyı hazırlamak üzere, Mehmet Ali Hoca'nın, M.S.Ü. Personel Daire Başkanlığı arşivinde, sicil dosyasındaki evrak üzerinde yaptığım incelemede aldığım notlardan:

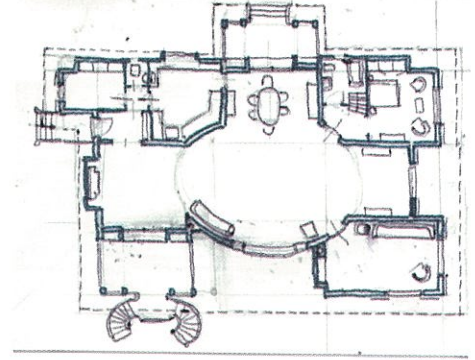
-Güzel Sanatlar Akademisi, Mimarî Şubesi'nden, 4 Temmuz 1938'de, diploma no: 553 ile mezun olan Mehmet Ali Hoca, 26 Ekim 1939'da "Mimarî Atölyesi Muallimliği"ne atanmıştır.

-Sicil dosyasında yer alan 29.10.1939 - 10.11.1939 tarihli bir belgeye göre:

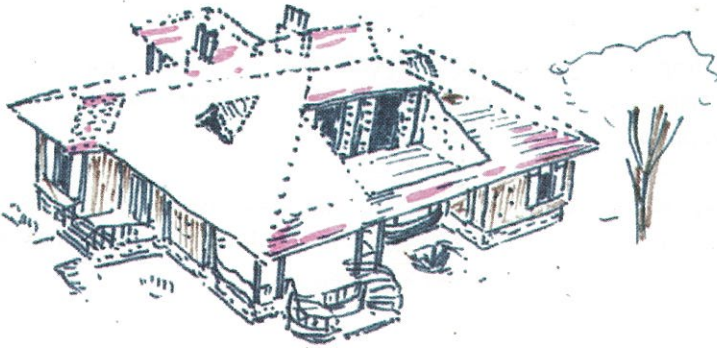
"Almanya'ya ikmal-i tahsile gönderilen ancak son vaziyet üzerine memlekete dönen Mehmet Ali Handan'ın Akademiye Almanya'dan celbedilen profesör Vorhölzer'in yanında asistan sıfatıyla staj yaparak hocalığa hazırlanması uygun görülmüştür. İlk fırsatta yine Vekalet hesabına Almanya'ya gönderilecek olan M. Ali Handan" tahsiline Avrupa'da devam etmek üzere 22.12.1939 tarihinde istifa ederek Akademi'den ayrılmıştır.

-Yurda dönüşünde, 10.2.1941 tarihinde, Leyli Turgut'tan boşalan kadroya "Güzel Sanatlar Akademisi Mimarî Asistanı" olarak atanması ile Akademi'de yeniden göreve başlayan ve askerlik görevi nedeniyle Akademi'den ayrı kaldığı 31.10.1945 - 31.3.1947 arası dışında, 1947 yılına kadar bu ünvan altında çalışan M. Ali Hoca, 30.7.1947'de İbrahim Çallı'nın emekliye ayrılması üzerine bir açık yeri ihtiva etmekte bulunan öğretmenlik kadrosuna geçirilmiş, o tarihe kadar süregelen asistanlık statüsü sona ermiştir.

-Akademi'de: İnşaat, İnce Yapı ile, 3.,4., ve 5. sınıflar Proje derslerine giren M. Ali Hoca; "Akademi Y. Mimarlık Bölümü dördüncü sınıf Şehircilik Profesörü Oelsner'in ayrılması sebebiyle boşalmış olan bu dersin 1950-51 yılında atölye öğretmenlerinden Y. Mimar M. Ali Handan tarafından okutulması uygun görülmüştür. Adı geçenin Şehircilik Öğretmeni olarak tayin-i.." teklifi üzerine, 6.10.1950 tarihinde "Şehircilik Öğretmenliği'ne ek görev olarak" atanmıştır. Mehmet Ali Hoca bu ek görevden kurtulamamış (diğer şehircilik hocası: Seyfi Arkan ile birlikte) emekli olduğu 10 Ocak 1984 tarihine kadar sürdürmüştür..... ●

Şekil: 11

Şekil: 11

Mesut Cemil Villâsı, 1950

Şekil: 12

Prof. Fahri Arel Apartmanı,

Nişantaşı

Şekil: 13

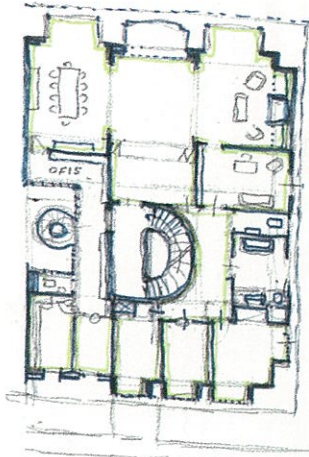
Cimcozlar Apartmanı,

Moda, 1970

Şekil: 14

Dramalı Apartmanı,

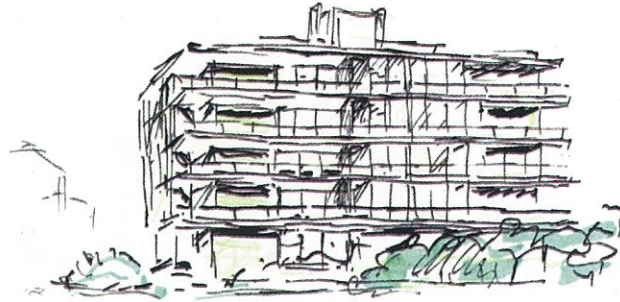
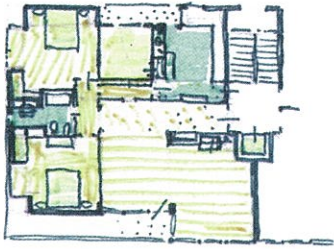
Nişantaşı, 1952

PROF. FAHRİ AREL AP.
MİM KEMAL CAD. NİSANTASI

Şekil: 12

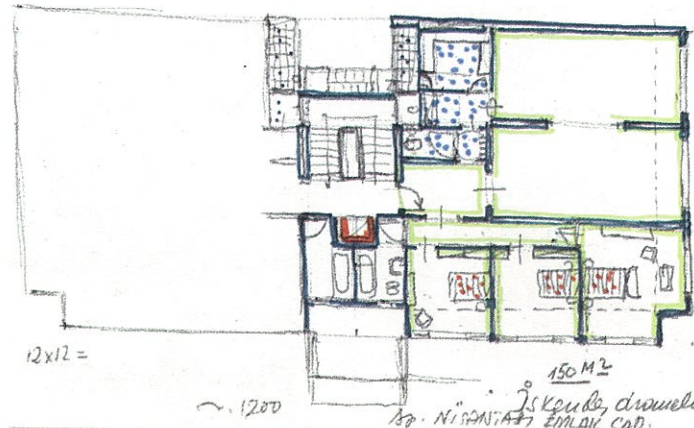

CIMCOZLAR AP. MODA 1970

Şekil: 13

DRAMALI AP. NİSANTASI
1952

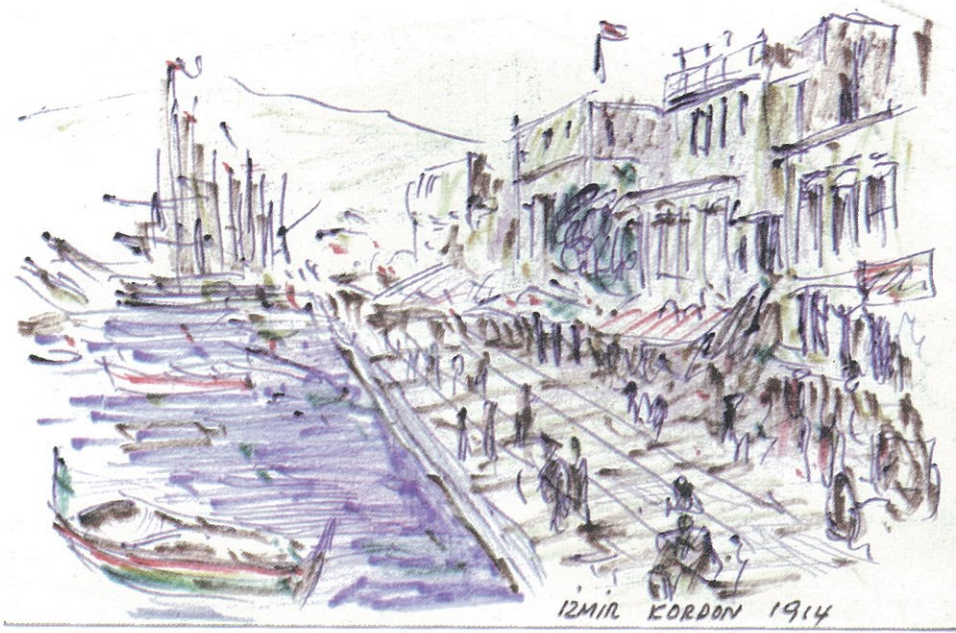
12x12 =

1200

150 M²

İSKENDERİYE CAVUSLUĞU
NİSANTASI EMLAK CAD.

Şekil: 14

İZMİR KORDON 1914

Şekil: 15

Şekil: 15-a

TÜCCARBAŞI 1930

Şekil: 15-b

Şekil: 15
Hoca'nın çeşitli
tarihlerde yaptığı peyzajlar
Şekil: 15-a
İzmir Kordon,
1914 yılı tasviri,
Şekil: 15-b
Erenköy,
Tüccarbaşı, 1930